

Соловей Д.А.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

РЕГУЛЯТОРНІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА З ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджено необхідність отримання органами державної влади й органами місцевого самоврядування актуальної інформації про можливості використання урядових програм. Проаналізовано концептуальні засади регуляторних функцій державної політики щодо контролю за ринковими взаємовідносинами для лобіювання державних інтересів. Вивчено процеси трансформації діяльності державних об'єктів власності в Україні в період змін геополітичних векторів на сучасному етапі. Обґрунтовано соціально-економічний розвиток у контексті підвищення конкурентоспроможності національних акціонерних товариств.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, сфера, інвестиційно-інноваційна діяльність, регуляція, акціонерні товариства, сучасний етап.

Постановка проблеми. Останнім часом в Україні починає домінувати концепція прогресивного суспільного інтересу, в межах якої простежується залежність державного регулювання від політичних, економічних і соціальних факторів [6, с. 169]. Натепер договірна модель найбільш часто застосовується там, де інвестиції залучаються найчастіше для зменшення поточних витрат. Державне регулювання дає змогу розширити конкурентні відносини, може стримувати реалізацію ринкових принципів, отже, ці принципи можуть урегулюватися відповідними механізмами ззовні. Складні соціально-економічні умови зумовлюють низький рівень життя населення й фінансову нестійкість вітчизняних підприємств. Вони повинні вирішуватися в рамках модернізації загального інвестиційного та інноваційного законодавства, а також в основах державного регулювання. Залишивши осторонь перелік досягнень і провалів щодо пройденого шляху, варто виділити результати цих процесів, що вимагають серйозного переосмислення в регулюванні економіки шляхом домовленостей і компромісів.

Основне завдання під час створення ефективно діючої структури державно-приватного партнерства полягає в створенні бази регіональних інноваційних пропозицій, які дають інвесторам змогу розуміти, які галузі економіки потребують та як саме вони можуть застосувати свій досвід, як укласти ефективно свій капітал. Проблеми в державному регулюванні можуть мати значно серйозніші наслідки для суспільства, ніж

ринкове саморегулювання. Важливим є визначення зовнішньополітичного та зовнішньоторговельного вектору, так як при цьому актуалізується надання державного сприяння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі зазначається, що процеси демонополізації економіки й розвитку конкуренції взаємопов'язані з фінансовою стабілізацією, антиінфляційними заходами, а також інвестиційною та експортно-імпоротною політикою. У науковій літературі стійке відокремлення системи монополій зараховують до значущих інституційних чинників в економіці. Наявність великої кількості державних і природних монополій, у сфері яких державне регулювання превалює, може відлякати інвестора. Деякі автори наукових праць розглядають доступ інвесторів до інвестиційних можливостей, що відкриваються в результаті приватизації й демонополізації, як передінвестиційну діяльність [9]. Сфери природних монополій рухливі: вони то розширюються, то звужуються, то ліквідуються залежно від природних факторів, попиту на товари, кон'юнктури ринку, розвитку науково-технічного прогресу та інших причин. Залучення іноземних інвестицій утруднено низькою інвестиційною привабливістю економіки України та низькою політичних чинників. Із цього приводу розроблені системні заходи щодо стабілізації ситуації, однак їх реалізація виявилася неефективною. Також головною загрозою залишається високий рівень тіньової економіки, корупції та економічних злочинів, з огляду на це,

необхідно розробити програму розвитку виробництва й підтримки підприємництва в цій сфері.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування необхідності вдосконалення регуляторної політики державно-приватного партнерства в Україні через призму інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств.

Для цього потрібно вирішити такі завдання:

1. Дослідити необхідність отримання органами державної влади та органами місцевого самоврядування актуальної інформації про можливість використання урядових програм.

2. Проаналізувати концептуальні засади регуляторних функцій державної політики щодо контролю за ринковими взаємовідносинами для лобювання державних інтересів.

3. Вивчити процеси трансформації діяльності державних об'єктів власності в період змін геополітичних векторів на сучасному етапі.

4. Обґрунтувати соціально-економічний розвиток держави в контексті підвищення конкурентоспроможності акціонерних товариств.

Виклад основного матеріалу дослідження.

З усіх форм регулювання державно-приватне партнерство використовуються сьогодні найбільш активно, воно має довгостроковий характер, що дає змогу обом сторонам взаємодії здійснювати стратегічне планування своєї діяльності. У концесії приватний сектор має цілковиту свободу в прийнятті управлінських рішень, а держава як сторона угоди має достатньо важелів впливу на концесіонера в разі порушення ним умов концесії або законодавства в разі виникнення необхідності захисту суспільних інтересів у рамках концесій.

Процес приватизації та подальша практика йшли по шляху портфельних інвестицій, а не реальних, пов'язаних із передачею передових технологій. Аналіз контексту вживання терміна «державно-приватне партнерство» показує, що в найзагальнішому вигляді під державно-приватним партнерством розуміються будь-які форми взаємодії держави і приватного бізнесу, це комплексне явище, яке має економічний, соціальний і значною мірою політичний характер.

З правового погляду форми державно-приватного партнерства можна розділити на корпоративне, в основу яких покладено створення проектної компанії з участю держави та бізнесу, і договірне, коли реалізація проекту здійснювалися на підставі договору [1]. Звернемо свою увагу на такі форми, як концесійні угоди, угоди про розподіл продукції, договірні форми, спеціальні інвестиційні контракти, контрактна система. Особливу

роль концесії відіграють у галузях інфраструктури, що традиційно знаходяться в державній власності й необхідні для функціонування економіки.

На практиці часто зустрічаються змішані форми партнерства, що поєднують у собі окремі елементи описаних типів контрактів. Вони дають більше можливостей об'єднати розвиток, фінансування, управління, інші операції з предметом договору. Участь у капіталі державного підприємства приватного інвестора може являти собою акціонування (корпоратизацію) або створення змішаного підприємства.

Процес корпоратизації визначається як трансформація підприємств, що перебувають у державній власності, в акціонерні товариства, корпоратизація означає зміну в організації управління. Вона може бути охарактеризована як така форма реорганізації підприємства, за якої зберігається вплив володіння власністю й управління. Як правило, мета корпоратизації полягає в підвищенні ефективності й удосконаленні керування такими підприємствами в ринкових умовах за допомогою організаційно-правових перетворень.

За такої взаємодії вигода кожної зі сторін очевидна: держава отримує реальний механізм щодо утримання виробництв, підвищення числа реалізованих наукомістких виробництв, створення об'єктів промислової інфраструктури, а бізнес отримує можливість своїми зусиллями реалізувати значимий проект, що призводить до створення іміджевих поліпшень, економічний успіх для бізнесу стає більш відчутні знизуються витрати на відрахування в бюджет податків, зборів через велику кількість пільг [3].

Філософія державно-приватного партнерства зрозуміла і правильна, вона дає змогу знижувати ризики, розділяти навантаження між державою і приватними підприємцями, що, безумовно, потрібно. Така схема повинна працювати, і саме в цій сфері можна успішно застосувати державно-приватне партнерство. Пільги можуть бути виражені в передбачених законодавцем податкових відрахуваннях, можливості звільнення від сплати низки податків. Це пов'язано передусім із небажанням залучати приватний капітал для вирішення масштабних проблем. Корінь цієї проблеми лежить у неможливості приватних інвесторів брати участь у проектах через їх невідповідність формальним вимогам, немає створеного єдиного інституційного підходу до розвитку державно-приватного партнерства. У багатьох розвинених країнах існують спеціалізовані єдині державні та

громадські інститути розвитку державно-приватного партнерства, що володіють достатньою владою й повноваженнями для розвитку державно-приватного партнерства.

Разом із тим уже сьогодні ситуація почала дещо змінюватися, і критичність економічного стану все менше впливає на цю проблему. У цьому контексті надзвичайно складно домогтися того, щоб контролюючі структури самі не залучилися до процесу правопорушень і виконували свої обов'язки [2, с. 34]. Система моніторингу та відстеження результатів у державі повинна проводити постійний контроль над процесом виконання програм і планів з розвитку промислового комплексу. Моніторинг необхідно проводити в тісній взаємодії із системами прогнозування й реагування на відхилення від плану та забезпечення безпеки [8]. Ця система виробляє конструювання різних моделей розвитку галузі й поведінки господарюючих суб'єктів у тих чи інших умовах під впливом заходів у рамках державної політики. Прогнозування має визначати можливі результати в процесі реалізації будь-якої програми або плану. У цих умовах реагування на відхилення від плану й забезпечення безпеки має визначити способи необхідного впливу для своєчасної нейтралізації негативних наслідків допущених помилок.

Повертаючись до проблеми механізму контролю за реалізацією державних програм, необхідно зазначити, що головною умовою його ефективності є залучення кваліфікованих фахівців, здатних реально оцінювати ситуацію й, приймаючи адекватні рішення, здійснювати раціональні заходи [7]. Вирішення багатьох проблем пов'язане з низкою труднощів, серед яких особливо варто відзначити низьку рентабельність промислового виробництва на багатьох підприємствах, у результаті низьку платоспроможність самих підприємств, а також усе ще досить високий рівень бідності населення, що перешкоджає фінансовій стабілізації.

Усе це підтверджує необхідність контролюючої функції, яка б забезпечувала ефективну реалізацію державної політики і сприяла б унесенню в неї змін у разі зниження її ефективності. Із цією метою необхідно насамперед провести реформу, спрямовану на ліквідацію всіляких бар'єрів, що виникають на шляху підприємців під час реалізації ними своїх інвестиційних проектів. Необхідно більш жорстко здійснювати боротьбу з тіньовою економікою та корупцією, так як ніякі зусилля, спрямовані на розвиток всієї економіки України, не принесуть бажаного результату, поки кількість

правопорушень не знизиться. Це пов'язано з розвитком зовнішньоекономічного курсу держави, який залежить від обсягу інвестицій і зовнішньоекономічних обставин. Досить складно визначити особливості цієї стратегії, яка може призвести до ефективного результату, з урахуванням отримання необхідних результатів найближчим часом. Очевидно, що в Україні реалізація перерахованих заходів є досить незначною й вимагає прикладання зусиль і тривалого часу. Тому стратегічними напрямками можуть слугувати водночас моральні та матеріальні ефекти. У цьому контексті оптимізація структури державного регулювання має колосальне значення, так як реалізація ефективної державної політики з розроблення інновацій на цьому етапі стає головною.

Державне регулювання економіки має здійснюватися в межах багаторівневої структури, що повинна мати диференціацію за регіональною ознакою. Разом із тим у цій структурі очевидно й однозначно має виділятися інноваційно-інноваційна спрямованість [5, с. 76]. У зв'язку з цим інноваційна діяльність загалом не може бути достатньо ефективною, якщо реалізуються ті функції, які впроваджуються «вертикально», централізовано по всій державі, а «горизонталь» не виявляє інноваційної ініціативи.

Шкоди державі завдають також соціальні наслідки, що виникають у суспільстві, як результат зниження рівня життя населення внаслідок неможливості в найбільш несприятливий зимовий період задовольнити свої потреби. У цьому контексті також не варто забувати про збільшення числа захворювань і загострення їх наслідків, а також підвищення смертності й відсутність належної демографічної політики. Це створює вкрай серйозну загрозу національній безпеці та політичній стабільності держави, в будь-який момент зазначені негативні тенденції можуть погіршити соціально-економічне становище українського суспільства. Інноваційні процеси в системі мають поширюватися, що сприятиме інноваційному розвитку.

Проблеми, які стоять перед Україною сьогодні, цілком можливо вирішити внаслідок системного застосування механізмів державного регулювання. Зокрема, не виникає необхідності в залученні надто великої кількості додаткових ресурсів, зокрема фінансових, дефіцит яких не дав би змоги реалізувати необхідні заплановані заходи [5]. Органи державної влади цілком можуть обмежитися наявним адміністративним впливом, а додаткове фінансування може знадобитися

виключно для проведення локальних реформ у рамках наявної державної стратегії.

Однією з перешкод для вирішення зазначених проблем є недосконалість вітчизняного законодавства в цій сфері. Необхідно провести детальний аналіз нормативно-правових актів з метою виявлення внутрішніх протиріч між актами, що регулюють одні й ті самі питання; тих елементів, що створюють додаткові бар'єри для вільного надходження капіталу [7]. Крім цього, надзвичайно важливою є уніфікація контролюючих функцій і відповідальності органів, що виконують ці функції.

Низький рівень залучення інвестицій у більшості випадків є наслідком високого рівня корупції, тому в разі зниження впливу тіньової економіки та підвищення ефективності боротьби з корупцією частково вирішиться й проблема інноваційно-інвестиційного підходу [2, с. 12]. Основні зусилля держави в процесі розвитку повинні бути спрямовані на реформу законодавства та лібералізацію частини законодавства щодо сприяння покращення інвестиційної ситуації.

Під час процесу державного регулювання не приділяється належного контролю над виконанням планів і з'ясуванню причин, що зумовили невдачі під час виконання [4]. Необхідно переглянути чинні стратегічні програми з погляду ефективності їх реалізації, результати повинні виправдати витрачені зусилля, а державі тоді не доведеться докладати додаткових ресурсів. Реалізацію проектів, які не мають стратегічного значення, можна практично повністю лібералізувати; іноземний капітал може залучатися для забезпечення імпорту. Щоб захистити стратегічні інтереси України, досить створити деякі обмеження за кількістю проектів у цій галузі, які можуть фінансуватися й реалізовуватися одним і тим самим інвестором.

Ця система заходів буде охоплювати відразу кілька векторів, які відповідають інтересам держави, буде знижуватися рівень монополізації галузі та з'являються можливості інновацій на ринку за рахунок упровадження конкурентних відносин. Надання подібних своєрідних пільг стане стимулом для розвитку галузі та припливу інвестицій [4, с. 29]. В умовах, що складаються, необхідно приділити цьому питанню найпильнішу увагу, оскільки внаслідок неспланованих дій не отримуються позитивні результати, витрачаються й без того дефіцитні кошти на нерентабельні об'єкти, що підриває довіру населення до дій органів державної влади.

Досвід України як суверенної держави у сфері організації державного регулювання відносно невеликий, тому потрібно вибрати найбільш ефективну й перевірену на практиці модель, що допоможе уникнути помилок і вчасно відмовитися від неправильних дій [1]. За таких обставин будуть відсутні підстави для появи на ринку нових компаній, інвестиційна привабливість залишиться низькою; продаж окремих об'єктів може бути проведений за вартістю, нижчою за ринкову.

Державне управління стало замінюватися ринково-орієнтованим регулюванням, яке зміщує акцент із державного регулювання поведінки природної монополії на ринку на державне регулювання тих ринків, де ці монополії реалізують свою продукцію. Сьогодні державна політика полягає в передачі частини управління діяльності державних підприємств ринковим механізмам. У державі, де традиційно склалася система, за якої органи влади практично не втручаються в процеси господарювання, організувати жорстке державне регулювання буде мало можливим.

У цьому випадку втручання держави обмежується зазвичай підтримкою в період загально-економічної кризи й рецесії та залишається незначним. Водночас подібні умови, хоча й створюють можливість для розвитку конкурентних відносин, більше тяжіють до формування монополій у вигляді однієї або декількох компаній, отже, мають можливість диктувати умови. Останнім часом на практиці все більше використовується горизонтально-інтегрований спосіб державного регулювання. Створення економічно-господарських умов, що забезпечують рівну можливість постачання ресурсів на внутрішній і зовнішній ринки та раціоналізацію структури експорту, буде максимально можливим за використання в усіх технологічних процесах вітчизняного обладнання.

Розвиток вертикально-інтегрованої моделі державного регулювання відбувається за рахунок укрупнення сегментів і зниження витрат як із виробництва, так і з постачання. Якщо використовувати вертикально-інтегровану модель державного регулювання з упровадженням ринкових механізмів, держава буде продовжувати контролювати функціонування цих ринкових механізмів, якщо їх вплив суперечить інтересам держави, вона знову буде втручатися в процес розвитку галузі. При цьому державна влада виконує покладені на неї функції за допомогою такого механізму економічного і правового регулювання, як ліцензування підприємницької діяльності. Необ-

хідно сформулювати концепцію формування й реалізації промислової політики держави; основним завданням під час державного регулювання пропозиції має стати створення умов для своєчасного задоволення потреб споживачів. Реалізація зазначеного завдання має величезне значення для розвитку всієї економіки України.

Чинна система інформаційного забезпечення включає в себе програми, стандарти, регламенти, методичну документацію і правила, що розробляються на різних етапах з метою стимулювання підвищення ефективності. Система державного регулювання на місцевих рівнях недостатньо ефективна, функції нагляду повинні здійснюватися не тільки на рівні державного управління, а й на рівнях місцевого самоврядування. Відсутність дієвих механізмів стимулювання інвестиційної, інноваційної та організаційної діяльності не сприяє ефективній державній політиці.

Це послаблює інтерес приватних інвесторів до в тому числі фінансування комплексних соціально-економічних програм, оскільки недостатньо розвиненою є інноваційна інфраструктура. В Україні мають функціонувати інноваційні центри колективного користування високотехнологічним обладнанням, центри трансферу технологій, інноваційні підприємства й інші суб'єкти інноваційної інфраструктури.

Висновки. В умовах перехідної економіки, а також в умовах нестабільної політичної ситуації вирішенню зазначених проблем перешкоджа-

ють не лише об'єктивні причини, а й наявність зовнішніх стримуючих причин. Для ефективного управління у сфері державно-приватного партнерства вкрай важливим також є залучення висококваліфікованих фахівців, важлива роль під час створення підрозділів партнерства відводиться незалежним експертам.

Вони організують діалог між державними і приватними структурами відповідно до державної політики, нормативних вимог і методичних документів. Одними з таких правових форм взаємодії бізнесу й держави покликані стати різні інвестиційні угоди: інвестиційний контракт, угода про розподіл продукції, концесійні угоди. Їх основні риси зводяться до такого: передумовою до ініціювання укладення угоди є інвестиційний проект; відносини в рамках таких проектів мають довгостроковий характер; у кожній зі сторін угоди існує комерційна зацікавленість; можливість у рамках угод в інвестора впливати на діяльність.

У вітчизняній практиці використання механізму державно-приватного партнерства зводиться до реконструкції об'єктів, використовуються всі можливості по взаємодії держави і приватних інвесторів. Можна дійти висновку, що інвестиційні контракти є дієвим механізмом у реалізації проектів у рамках державно-приватного партнерства. Однак масштабність таких заходів поки не дає змоги сформувати проектну базу, яка створить сприятливий імідж для залучення більших інвесторів.

Список літератури:

1. Дзюндзюк В.Б. Зміна ролі держави в умовах глобалізації. *Теорія та історія державного управління*. Харків, 2011. № 2. С. 23–27.
2. Многоликая глобализация: культурные разнообразия в современном мире / Тамоцу Аоки, Энн Бернштейн, Артуро Фонтане Талавера и др.; под ред. П.Л. Бергера, С.П. Хантингтона; пер. с англ. В.В. Сапова; под ред. М.М. Лебедевой. Москва: Аспект-Пресс, 2004. 378 с.
3. Нижник Н.Р., Машков О.А. Системний підхід в організації державного управління: навч. посіб. / за заг. ред. Н.Р. Нижник. КИЇВ: УАДУ, 1998. 160 с.
4. Олійник Н.І. Державне регулювання ринку житла в Україні: автореф. дис. ... докт. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02. Київ: Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, 2011. 36 с.
5. Парубчак И. Соотношение культурно-воспитательной функции с другими сферами и ведомствами государства с целью повышения эффективности социализационных процессов в стране. *Социально-гуманитарный вестник Юга России*. 2013. С. 126–135.
6. Положення про Державну інспекцію України з контролю за цінами. URL: <http://dci.gov.ua/polojennya.html>.
7. Сутність глобалізму як характеристики сучасного соціального простору. *Нова парадигма*. Київ, 2008. Вип. 77. С. 98–105.
8. Стоян О.Ю. Теоретичні основи функціонування механізмів державного регулювання розвитку сфери відновлювальної енергетики. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=811>.
9. Чигур Р.Ю. Феномен глобалізації: соціально-філософський аналіз. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія»*. Острог, 2015. Вип. 18. С. 96–102.

РЕГУЛЯТОРНЫЕ ПОДХОДЫ К РЕАЛИЗАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА ПО ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье исследована необходимость получения органами государственной власти и органами местного самоуправления актуальной информации о возможностях использования правительственных программ. Проанализированы концептуальные основы регуляторных функций государственной политики по контролю за рыночными взаимоотношениями для лоббирования государственных интересов. Изучены процессы трансформации деятельности государственных объектов собственности в Украине в период изменений геополитических векторов на современном этапе. Обосновано социально-экономическое развитие в контексте повышения конкурентоспособности национальных акционерных обществ.

Ключевые слова: *государственно-частное партнерство, сфера, инвестиционно-инновационная деятельность, регуляция, акционерные общества, современный этап.*

REGULATORY APPROACHES TO THE REALIZATION OF THE STATE-PRIVATE PARTNERSHIP ON INNOVATION-INVESTMENT ACTIVITY OF DOMESTIC ENTERPRISES

The necessity of obtaining information on the possibilities of using government programs by state bodies and local self-government bodies are studied. The conceptual bases of regulatory functions of the state policy concerning control over market relations for lobbying of state interests are analyzed. The processes of transformation of activity of state property objects in Ukraine during the period of changes of geopolitical vectors at the present stage are studied. The social and economic development in the context of increasing the competitiveness of national joint-stock companies are substantiated.

Key words: *public-private partnership, sphere, investment-innovation activity, regulation, corporations, modern stage.*